

Referințe bibliografice:

- CHIRILĂ, Adina 2019: *La capătul îndepărtat al diacroniei: spirala evolutivă a apariției limbajului. O teorie*, în revista „Diacronia”, 10.
- COȘERIU, Eugeniu 1997: *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice*, Versiune în limba română de Nicolae Saramandu. București, Editura Enciclopedică.
- GAFTON, Francisc 2021: *Considerații sintetice asupra originii și apariției limbajului uman*, în revista „Diacronia” 14, 12 decembrie, 2021.
- MOLDOVANU, Dragoș 2010: *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- MOLDOVANU, Dragoș 2014: *Introducere la Tezaurul toponimic al României. Moldova*, Volumul II, *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, Partea 1, *Toponime personale*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- STEINER, Linda 2016: *I centri di espansione nel cambio semantico. Per un'interpretazione cognitiva del Französiches Etymologisches Wörterbuch*, Strasbourg, Éditions de linguistique et de philologie.
- WILSON, Edward O. 2017: *The Origins of Creativity*. New York / London, Liveright Publishing Corporation.

Victor CELAC

ANA-MARIA POP

INFLUENȚA ITALIANĂ ÎN ISTROROMÂNĂ: CIRCUMSTANȚE, CARACTERISTICI, DIFICULTĂȚI, TIMIȘOARA, EDITURA UNIVERSITĂȚII DE VEST, 2022, 369 p.

DOI: 10.35923/AUTFil.61.18

Lucrarea *Influența italiană în istroromână: circumstanțe, caracteristici, dificultăți* este o apariție editorială așteptată cum mare interes în literatura științifică de dialectologie sud-dunăreană, de etimologie și de istorie a limbii

limbile romanice tratate, grupate în cele patru mari domenii ale romanității: galoromanic, iberoromanic, italo-romanice și România de sud-est. Ar fi fost utilă includerea în indice și a cuvintelor din celelalte limbi (latină, greacă, limbile germanice etc.). Fiind vorba de o întindere atât de mică a indicelui (mai puțin de trei pagini), am făcut câteva verificări prin sondaj și am constatat că există, în mod inexplicabil, o serie de cuvinte romanice menționate sau discutate în carte, dar neincluse în indice.

române, întrucât completează un gol existent în cercetările etimologice destinate lexicului istroromân. Prin această contribuție științifică fundamentală se configurează o imagine mai clară asupra structurii etimologice a lexicului istroromân și asupra tendințelor de evoluție a acestuia prin raportare la arealul lingvistic în care se utilizează, dar și asupra cadrului mai larg de evoluție a unei comunități lingvistice care păstrează până în prezent un idiom genetic legat de romanitatea orientală și de românitate, în general.

Deși lucrarea este construită, în proporții semnificative, având la bază un demers de tip lexicografic prin care sunt inventariate elementele lexicale ce compun stratul etimologic de origine italiană în istroromână, la nivel macrostructural, autoarea realizează o analiză complexă, de timp monografic, referitoare la poziția acestui strat lingvistic în ansamblul idiomului investigat, recurgând pentru aceasta la o evaluare riguroasă și pertinentă a întregii bibliografii științifice dedicate unor aspecte particulare sau generale ale influenței italiene (și nu numai) asupra istroromânei. Împletirea demersului lexicografic cu cel de tip monografic este observabilă în modul de organizare a cărții în cele cinci capitole: 1. *Influența italiană asupra dialectului istroromân. Considerații generale*; 2. *Termeni de origine italiană din dialectul istroromân – inventar*; 3. *Clasificarea morfologică și semantică a termenilor de origine italiană din dialectul istroromân*; 4. *Repartiția elementelor de origine italiană în lexicul graiurilor istroromâne de sud și de nord*; 5. *Elemente lexicale moștenite și împrumuturi de origine italiană în istroromână. Relații și consecințe lingvistice*.

Intenția de a stabili inventarul elementelor de origine italiană din lexicul istroromânei i-a permis autoarei să investigheze elementele italiene din perspectiva modului în care acestea au pătruns în lexicul istroromânei (direct din italiană sau prin intermediul croatei), a sursei de împrumut (dialectul venețian sau italiana literară), a posibilităților de diferențiere a unor cuvinte moștenite din latină de împrumuturile din italiană (cu care formează perechi etimologice), a poziției acestor împrumuturi în sistemul lingvistic istroromân (împrumuturi individuale datorate bilingvismului sau elemente caracterizate printr-o anumită stabilitate la nivelul istroromânei și cu uz mai larg), dar și a numărului de unități lexicale de origine italiană atestate în istroromână (vezi p. 21). Toate aceste aspecte relevă provocările pe care autoarea le-a întâmpinat în momentul în care și-a propus să circumscrie ansamblul lexical de origine italiană (literară sau dialectală) din graiurile vorbite de istroromâni și care sunt determinate de eterogenitatea stratului etimologic analizat.

Inventarul de termeni italieni din capitolul al doilea al lucrării relevă preocuparea autoarei de excerptare a materialului lingvistic din toate sursele

bibliografice care înregistrează unități lexicale istroromâne (dicționare, glosare, vocabulare, atlase lingvistice, culegeri de texte dialectale, studii și articole etc.), de organizare monografică și cronologică a informației lexicografice în cadrul articolelor, în funcție de variantele fonetice atestate, de delimitare a varietății de sensuri actualizate de unii termeni istroromâni și de clarificare și indicare a etimologiei fiecărui termen (în numeroase cazuri autoarea optând pentru etimologia multiplă, deoarece multe din împrumuturi pot avea ca origine italiana literară, dialectul venetian sau chiar graiurile croate în care a intrat inițial împrumutul italian).

Capitolele ce urmează glosarului de împrumuturi de origine italiană (vezi Capitolele 3 și 4) ne oferă o ilustrare a potențialului de valorificare a inventarului lexical delimitat din perspectiva reprezentativității împrumuturilor italiene în sistemul morfologic al idiomului (clasele gramaticale cele mai permissive în acceptarea unor împrumuturi fiind cea a substantivului și a verbului) și în câmpurile semantice ale vocabularului istroromân (în mare parte aceste împrumuturi trimițând spre realități materiale care reflectă legăturile Peninsulei Istria cu Italia), dar și din perspectiva variațiilor de intensitate a contactelor lingvistice dintre italiană și graiurile istroromâne de sud și de nord (autoarea indicând în baza analizei realizate o mai bună reprezentare a împrumuturilor italiene în graiul sudic al istroromânei).

Repertoriul lexical delimitat reprezintă o excelentă resursă de documentare și investigare a unităților lexicale din graiurile vorbite de istroromâni atât pentru realizarea unor lucrări lexicografice ale dialectului istroromân, cât și pentru elaborarea unor studii de lexicologie și semantică dialectală sau de etimologie. Prin etimologiile propuse pentru o parte însemnată a corpusului de împrumuturi analizat (neindicate în nicio altă sursă lexicografică până în prezent), prin soluțiile oferite pentru unele etimologii controversate, discutabile sau chiar eronate, prin analiza relațiilor dintre formele romanice împrumutate în istroromână și termenii moșteniți din latină, dar și prin evidențierea consecințelor ocurenței dubletelor etimologice la nivelul idiomului (vezi capitolul 5), lucrarea *Influența italiană în istroromână: circumstanțe, caracteristici, dificultăți* reprezintă un important reper științific obligatoriu de consultat în demersurile viitoare de cercetare a dialectului istroromân și a limbii române văzute din punct de vedere istoric.

Întregul demers de cercetare realizat de către Ana-Maria Pop permite conturarea poziției pe care o are stratul lingvistic de origine italiană din lexicul graiurilor istroromâne, aspect surprins în mod pertinent și realist de către autoare în concluziile volumului (vezi *Considerații finale*, p. 358): „(...) elementele de origine italiană ocupă un loc important în structura

RECENZII

---

etimologică a lexicului istroromânei, importanță sporită de faptul că este vorba de o influență romanică exercitată asupra unui idiom tot de sorginte latină, dar care, ca urmare a împrejurărilor cunoscute, a suferit o puternică influență din partea graiurilor croate.”

Gabriel BĂRDĂȘAN

PETAR ATANASOV

***DICȚIONARUL DIALECTULUI MEGLENOROMÂN ACTUAL
(GENERAL ȘI ETIMOLOGIC) (DDMA), BUCUREȘTI, EDITURA
ACADEMIEI ROMÂNE, 2022, 1230 p. + fotografii***

DOI: 10.35923/AUTFil.61.19

Constantă a întregii activități⁹ a reputatului romanist Petar Atanasov, studierea dialectului meglenoromân – care mai supraviețuiește astăzi sub forma unei „mici enclave lingvistice situată în regiunea Meglenului, la nord-vest de Salonic, între munții Cojuv și Paiac, înconjurată în general de o populație slavă” (*Cuvânt-înainte*) – îl răsplătește pe autor, odată cu apariția *Dicționarului dialectului meglenoromân actual (general și etimologic)*, cu satisfacția unei contribuții de maximă însemnătate (și urgență) la inventarierea și conservarea vocabularului unui idiom aflat pe cale de dispariție, ca urmare, în principal, a numărului tot mai redus de vorbitori și a lipsei unor politici coerente de păstrare a acestuia.

Importanța și valoarea dicționarului pe care îl recenzăm sunt date și de faptul că în paginile sale sunt valorificate toate contribuțiile anterioare privind dialectul meglenoromân – lucrări cu caracter lexicografic, atlase lingvistice, culegeri de texte, studii de mai mare sau mai mică întindere etc. (acestea sunt notate în partea introductivă a volumului), cărora P. Atanasov le

---

⁹ *Le mégléno-roumain de nos jours. Une approche linguistique*, in „Balkan-Archiv”, Neue Folge-Beiheft 7, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1990, 293 p., varianta în limba română: *Meglenoromâna astăzi*, București, Editura Academiei, 2002; *Atlasul lingvistic al dialectului meglenoromân* (ALDM), vol. I-III, București, Editura Academiei, 2008-2015 etc.